

Minister van Economische Zaken en Klimaat
 Directie Warmte en Ondergrond
 Postbus 20401
 2500 EK DEN HAAG

Cluster	RMT	Behandeld	[REDACTED]
Ons kenmerk	2020/28130	Telefoon	[REDACTED]
Uw kenmerk	-	Maastricht	7 juli 2020
Bijlage(n)	-	Verzonden	7 juli 2020

Onderwerp
 Advies inzake aardwarmte winningsplan Californië Lipzig Gielen Geothermie BV

Hooggeachte heer Wiebes,

Bij brief van 2 juni 2020 ontvingen wij van u het verzoek om advies inzake het aardwarmte winningsplan van Californië Lipzig Gielen Geothermie BV (CLG). In deze brief is ons advies verwoord.

Veel belangen in het geding bij besluitvorming winningsplan

In onze brieven van 9 juli 2019 en 19 november 2019 hebben wij u al u gewezen op het belang van de ontwikkeling van geothermie in Noord-Limburg en dringend verzocht om maximale inspanningen te leveren om uit de ontstane impasse te geraken.

Uiteraard dient het winnen van aardwarmte veilig en verantwoord plaats te vinden. Dat bewerkstelligen is de opgave voor het voortzetten van het winnen van aardwarmte in dit gebied. Zonder aan dit uitgangspunt te willen tornen, willen wij u vanuit onze kennis van de regio inzicht geven in de andere belangen die in het geding zijn bij de besluitvorming over het winningsplan. Het gaat om bij de winning betrokken belangen die in het kader van de besluitvorming behoren te worden afgewogen tegen onder meer de belangen van de veiligheid van omwonenden of het voorkomen van schade. In zoverre menen wij dat ons adviesrecht breder is dan uitsluitend de in artikel 36 Mijnbouwwet genoemde gronden, maar ook kan zien op de met de winning gediende belangen.

Belang aardwarmte voor CLG

Evident is dat aardwarmte voor CLG van groot belang is als duurzame en kostenefficiënte energiebron. Verduurzaming van de energievoorziening is tevens van belang voor de concurrentiepositie van het bedrijf. Het bedrijf heeft hiertoe fors financieel geïnvesteerd in de aardwarmtewinning.

Ook de Provincie heeft hieraan bijgedragen door het verstrekken van een achtergestelde lening via het Limburgs Energie Fonds. Het onthouden van instemming aan het winningsplan zou naar ons oordeel voor het bedrijf tot onevenredige gevolgen leiden en voor zowel het bedrijf als het Limburgs Energie Fonds tot aanzienlijke schade leiden.

Bredere betekenis besluitvorming winningsplan CLG

De besluitvorming over het winningsplan van CLG is niet alleen van groot belang voor CLG, maar heeft een bredere betekenis. Zoals u ook aangeeft in de leeswijzer zijn de belangen van aardwarmtewinning groot voor dit gebied van Limburg. De besluitvorming is namelijk tevens van belang voor de in de nabijheid gelegen aardwarmtewinning van Californië Wijnen Geothermie BV, alsmede voor de bredere inzet van aardwarmte in de verduurzamingsopgave van de glastuinbouwsector en de gebouwde omgeving in Noord-Limburg. Het kunnen benutten van aardwarmte is bovendien belangrijk voor de concurrentiepositie van de betreffende bedrijven en het vestigingsklimaat van deze regio. Onderstaand gaan wij hier nader op in.

- *Aardwarmtewinning Californië Wijnen Geothermie BV*

Aangezien de aardwarmtewinning van Californië Wijnen Geothermie BV (CWG) plaatsvindt in dezelfde breukzone als de winning van CLG, is de situatie van beide winningen op onderdelen vergelijkbaar. Daarmee heeft de besluitvorming over het winningsplan van CLG ook betekenis voor de winning van CWG.

- *Belangrijke rol voor aardwarmte in de energietransitie*

Warmte is met een aandeel van bijna 50% in de totale energievraag een belangrijk onderdeel van de inrichting van de energievoorziening. Ook in Limburg is de warmtevraag vanuit de glastuinbouw en de gebouwde omgeving aanzienlijk. Het totale energieverbruik (kracht en warmte) van de landbouw (voornamelijk glastuinbouw) bedroeg in 2017 circa 12 PJ. 87% van deze energiebehoefte werd gedekt uit aardgas. Voor de gebouwde omgeving bedragen deze cijfers circa 47 PJ waarvan 68% komt uit aardgasverbruik. Dit is het gevolg van het feit dat woningen en kantoren in meer dan 95% van de gevallen met aardgas worden verwarmd. Beide sectoren staan dus voor een grote opgave om de warmtevraag te verduurzamen.

Aardwarmteprojecten worden nagenoeg altijd geïnitieerd vanuit de glastuinbouwsector. In het kader van het aanjagen van de energietransitie is hierbij de koppeling met de gebouwde omgeving van belang. In 2018 hebben wij onderzoek laten uitvoeren naar netwerkalternatieven voor aardgas in de gebouwde omgeving door de CE Delft. Hieruit bleek dat voor 95 van de 888 buurten in Limburg aardwarmte het eerste of tweede goedkoopste alternatief was ter vervanging van aardgas (allemaal in Noord-Limburg). Ook voor deze buurten zou het wegvallen van aardwarmte betekenen dat de energietransitie een nog grotere (financiële) opgave wordt.

In 2012 hebben wij aan TNO opdracht verleend om de aardwarmtepotentie in de ondergrond van Limburg in beeld te brengen. Uit dit onderzoek komt naar voren dat de kalksteen in het noorden van Limburg de meeste potentie heeft. De totale aardwarmtepotentie in Limburg wordt geschat op 5 tot 6 PJ per jaar. Dit komt overeen met het jaarlijks aardgasverbruik van 115.000 huishoudens.

Met u zijn wij van mening dat aardwarmte een grote rol kan spelen bij de transitie naar het verduurzamen van de warmtevraag in de glastuinbouw en de gebouwde omgeving. In het Provinciaal Omgevingsplan Limburg 2014 is de Limburgse ambitie opgenomen dat energie uit de ondergrond, waaronder aardwarmte, substantieel bijdraagt aan de opwekking van hernieuwbare energie in Limburg en een bijdrage levert aan het realiseren van de nationale doelstelling voor hernieuwbare energie. De aardwarmtewinning van CLG en van overige winningen in dit gebied is van groot belang voor de invulling van deze ambitie en het bereiken van de nationale doelstelling.

- *Situatie aardwarmtewinningen Noord-Limburg heeft vertragend effect*

De situatie van de huidige aardwarmtewinningen heeft een fors vertragende werking op de innovaties en alternatieven in de energietransitie waar ondernemers mee bezig zijn. Dit komt vooral door de onduidelijkheid over het vervolg en de openstaande vragen die, als gevolg van ontbrekende kennis, onmogelijk door de initiatiefnemers kunnen worden beantwoord.

Dit leidt ertoe dat ondernemers op dit moment investeren in traditionele technieken omdat daarvan duidelijk is welke consequenties daaraan verbonden zijn. De aanhoudende onzekerheid rondom aardwarmte maakt dat de energietransitie in de regio ernstige vertraging oploopt.

- *Belang aardwarmte voor glastuinbouwsector*

Glastuinbouw Nederland en het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit werken in het kader van het programma Kas als energiebron samen aan de verduurzaming van de energievoorziening.

Ambitie is om, zoals ook opgenomen in het klimaatakkoord, in 2040 klimaatneutraal te zijn. Hier is een aantal randvoorwaarden aan gekoppeld. Eén daarvan is de beschikbaarheid van aardwarmte, waarbij er (landelijk) mee wordt gerekend dat aardwarmte een derde deel van de energievoorziening zal leveren. Daarbij is verder uitgegaan van een derde deel besparing en een derde deel 'overige bronnen'.

In Noord-Limburg zijn, in tegenstelling tot andere glastuinbouwgebieden, geen directe alternatieve bronnen voorhanden. Er is geen restwarmte op overzienbare afstand beschikbaar die met warmteleidingen te overbruggen lijkt. Chemelot ligt op ongeveer 60 km en Duisburg op 40 km maar met een internationale component. De andere opties die men op dit moment als mogelijke grote bron van betekenis ziet zijn groen gas, waterstof en all electric. Al deze bronnen hebben echter nog de nodige kennis en innovaties nodig, vragen aanpassingen van de basis energie-infrastructuur en deze zijn niet door de individuele glastuinbouwondernemers te beïnvloeden. Dat er geen alternatieve bronnen voor duurzame energie voorhanden zijn maakt het belang van aardwarmte nog groter.

Naast het belang van aardwarmte als duurzame en kostenefficiënte energiebron, speelt dit tevens een grote rol in de concurrentiepositie van de bedrijven. De markt vraagt immers in toenemende mate om duurzaam geproduceerde producten.

Bij dit alles moet worden bedacht dat de glastuinbouw een belangrijke sector is voor de Noord-Limburgse economie. Deze bestaat uit ruim 880 hectare en bevat 9% van het landelijk areaal. De toegevoegde waarde van het Nederlandse glastuinbouwcomplex is 7.4 mld. (2019). De glastuinbouw (primaire productie) is het grootste en belangrijkste bestanddeel (70%) van het glastuinbouwcomplex. Dit betekent dat de Limburgse bijdrage rond de 666 mln. ligt. Dit complex heeft een aandeel van 22% in de toegevoegde waarde van het totale Limburgse agrofoodcomplex.

- *Vestigingsklimaat Noord-Limburg*

De mogelijkheid om aardwarmte te winnen heeft een enorm positief effect op de duurzame aantrekkelijkheid voor nieuwvestiging of om de activiteiten in deze regio uit te breiden.

- *Economische gevolgen*

De economische gevolgen van onmogelijkheden voor het benutten van aardwarmte kunnen enorm groot zijn. De glastuinbouw is van grote betekenis voor het Limburgse agrofoodcomplex. Ze zijn goed voor bijna de helft (400 mln.) van de toegevoegde waarde die de primaire sectoren (723 mln.) in Limburg bijdragen. Dit heeft ook consequenties voor een groot deel van de werkgelegenheid die direct en indirect aan de sectoren gekoppeld is. In onderstaande tabel is een indicatie gegeven van het aantal directe banen die verband houden met de primaire productie.

2015	Toegevoegde waarde van Limburgse primaire productie		Werkgelegenheid Primaire productie (aantal banen in Noord en Midden Limburg)
Totaal Agrofood Limburg	723	100%	14025
Totaal Glastuinbouw Limburg	400	55%	7759

Dat de aardwarmtewinningen stil liggen en er onduidelijkheid bestaat over het voortzetten ervan raakt de verduurzaming van de glastuinbouw in Limburg, Oost-Brabant en Gelderland. Het gaat om respectievelijk 887, 250 en 120 ha glasareaal. Samen ruim 1250 ha. Voor die gebieden zit de sector rond aardwarmte in een cruciale fase. Als deze optie wegvalt, moet er naar andere duurzame energie/warmte opties in de regio worden gekeken en die zijn, zoals aangegeven, op dit moment nog ver weg.

Nationale belangen

Naast bovenbeschreven belangen zijn er ook forse nationale belangen in het geding. Zoals aangegeven blijkt uit onderzoek dat voor Limburg de kalksteen in het noorden van Limburg de meeste potentie heeft. Het gaat hierbij om ca. 30% van de nationale doelstelling voor 2030 van het Kabinet. Dit zou betekenen dat als deze potentie niet benut kan worden, de doelstellingen van het klimaatakkoord voor aardwarmte ook buiten bereik dreigen te raken.

Een ander belangrijk aspect is het relatieve onbekende imago van aardwarmte. Daar waar veel nieuwe energiebronnen op weerstand stuiten (windmolens, zonneparken) is de maatschappelijke weerstand tegen aardwarmte gering. Een negatief besluit op het winningsplan zou echter de maatschappelijke opvatting kunnen voeden dat aardwarmte gepaard zou kunnen gaan met oncontroleerbare aardbevingen en daarmee een averechts effect qua beeldvorming bij het grote publiek kunnen oproepen. Ook vanuit die context is het ongewenst op deze gronden een negatief besluit over het winningsplan te nemen.

Beter zou er eerst naar mogelijkheden gezocht kunnen worden onder welke voorwaarden de winning wel veilig verantwoord zou kunnen plaatsvinden. Verderop in dit advies komen wij hierop terug.

Naast de haalbaarheid en betaalbaarheid van de energietransitie is de economische ontwikkeling van deze regio in het geding.

Belang drinkwatervoorziening: winnen aardwarmte in boringsvrije zone Venloschol

In ons advies op de winningsvergunning van CLG hebben wij aangegeven dat de winningslocatie van CLG is gelegen binnen de boringsvrije zone Venloschol. Dit gebied is aangewezen met het oog op de bescherming van het grondwater ten behoeve van de drinkwatervoorziening. Wij noemen dit hier nogmaals, tevens om u erop attent te maken dat wij in 2017 vanuit onze bevoegdheid met betrekking tot bescherming van het grondwater voor de drinkwatervoorziening, beleid en regels hebben vastgesteld voor aardwarmte in relatie tot de openbare drinkwatervoorziening.

Hierin is bepaald dat het winnen van aardwarmte in de Venloschol onder voorwaarden is toegestaan. Deze voorwaarden, waaronder voorschriften met betrekking tot reparatie van een boorput, zijn opgenomen in het 'Besluit algemene voorschriften opsporen en winnen aardwarmte in de Venloschol' (Provinciaal Blad 21 december 2017, nr. 5987).

Voor wat betreft de bescherming van het grondwater voor de drinkwatervoorziening onderschrijven wij de adviezen van Staatstoezicht op de Mijnen met betrekking tot het instemmingsbesluit op het winningsplan.

Nadere bepaling seismische risico's en beheersmaatregelen

Wij hebben kennisgenomen van de adviezen die zijn uitgebracht door SodM en TNO. Beide adviseurs menen dat er op dit moment niet kan worden ingestemd met het winningsplan omdat er – zeer kort samengevat – onvoldoende gegevens zouden zijn om het seismische dreigingsniveau eenduidig te kunnen bepalen en om te kunnen bepalen welke beheersmaatregelen passend zijn om de seismische dreiging voldoende te beperken. Zoals u op 28 mei 2020 aan de Tweede Kamer heeft bericht gaat het er bij de beoordeling van winningsplannen voor aardwarmte uiteindelijk om dat onaanvaardbare seismische risico's voorkomen moeten worden.

Uit de adviezen van SodM en TNO blijkt niet dat er aan het plan van CLG dergelijke onaanvaardbare risico's zijn verbonden, maar uitsluitend dat dit op grond van de op dit moment beschikbare gegevens kennelijk niet kan worden vastgesteld en het derhalve niet kan worden uitgesloten. TNO doet in haar advies (p. 7 onder punt 5) aanbevelingen over de wijze waarop de vereiste duidelijkheid volgens haar wél zou kunnen worden verkregen.

Gelet op de met de winning gediende grote belangen is het zaak dat op korte termijn een nadere bepaling van het seismische risico en een nadere bepaling van beheersmaatregelen plaatsvindt langs de door TNO geschetste lijnen. Zoals u in uw brief van 20 december 2019 aangeeft ligt hier een publieke taak. Wij werken hierin graag met u samen.

Dit is niet alleen in het belang van het specifieke project van CLG, maar tevens voor alle (toekomstige) aardwarmteprojecten in Noord-Limburg. Ook voor andere projecten in hetzelfde gebied is het immers van groot belang de seismische risico's op een door TNO en SodM onderschreven wijze te kunnen bepalen en om ter zake (in voorkomend geval) passende beheersmaatregelen te kunnen treffen.

Zoals u zelf ook in uw brief aan de Tweede Kamer d.d. 28 mei 2020 aangeeft is het voor deze ondernemers van groot belang dat een eind wordt gemaakt aan bestaande onduidelijkheden.

Verzoek om uitstel ontwerpbesluit: ruimte voor vervolg aardwarmte

Zoals aangegeven blijkt uit de adviezen van SodM en TNO niet dat er aan het plan van CLG onaanvaardbare risico's zijn verbonden, maar uitsluitend dat dit op grond van de op dit moment beschikbare gegevens niet kan worden vastgesteld. Gezien de forse belangen die in het geding zijn, vinden wij het onverantwoord om nu op basis van deze onzekerheden een besluit te nemen. Daarom vragen wij u met klem om op dit moment nog geen ontwerpbesluit met betrekking tot het winningsplan van CLG te nemen, maar om eerst, in samenwerking met ons, nader te kijken naar de mogelijkheden om de winning op een verantwoorde en veilige manier, in welke vorm dan ook, te kunnen laten hervatten. Dit is niet alleen in het belang van CLG, maar vooral ook in het belang van de regionale en nationale energietransitie.

Wij hebben dit verzoek besproken met de heer [REDACTED] van CLG. Hij ondersteunt dit en zal dit ook aan u bevestigen.

De aanvraag van CLG om in te stemmen met het winningsplan is reeds op 12 april 2019 ingediend en de wettelijke beslistermijn is dus al geruime tijd verstreken. In dat licht zijn wij van mening dat het nemen van extra tijd acceptabel is, als dat uiteindelijk ertoe leidt dat een zorgvuldiger belangenafweging mogelijk wordt. Aangezien de winning op dit moment stil ligt, zijn wij van mening dat ook uit het oogpunt van mogelijke andere bij de besluitvorming betrokken belangen deze extra tijd acceptabel is.

Wij willen hierover graag op korte termijn het gesprek met u aangaan.

Gedeputeerde Staten van Limburg

[REDACTED]
voorzitter

[REDACTED]
secretaris